

www.nfunorge.org
Youngstorget 2B, 0181 Oslo
Postboks 8954, Youngstorget,
0028 Oslo
Telefon: 22 39 60 50
Telefaks: 22 39 60 60
E-post: post@nfunorge.org
www-facebook.com/NFUorge

Helse- og omsorgsdepartementet

Oslo, 28.04.2023

Høring – NOU 2023: 4 Tid for handling. Personellet i en bærekraftig helse- og omsorgstjeneste

Innledning

Det vises til høringsnotat fra Helse- og omsorgsdepartementet som gjelder ovennevnte høring.

Norsk Forbund for Utviklingshemmede (NFU) takker for anledningen til å inngi høringssvar.

På bakgrunn av mandatets formål har helsepersonellkommissjonen kommet med et kunnskapsgrunnlag og pekt på seks innsatsområdet for å sikre kvalifisert personell i helse- og omsorgstjenesten for å møte utfordringene i helse- og omsorgstjenestene på kort og lang sikt.

Vi stiller oss kritisk til deler av helsepersonellkommissjonenes kunnskapsgrunnlag og mener at flere av anbefalingene kommissjonen kommer med er i strid med menneskerettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne.

Ikke basert på menneskerettighetene

Et overordnet problem med utredningen er at kommissjonen overhodet ikke ser hen til menneskerettighetene. Når utredningen ikke er basert på menneskerettigheter og tiltak følgelig ikke vurderes opp mot Norges menneskerettslige forpliktelser, blir resultatet at enkelte av tiltakene helsepersonellkommissjonene foreslår etter vår mening ikke kan gjennomføres uten å være i strid Norges menneskerettslige forpliktelser.

I denne forbindelse vil NFU minne om FNs konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD). Denne konvensjonen ble vedtatt av FN i 2006 og ratifisert av Norge i mars 2013. Det er av regjeringen nedsatt et ekspertutvalg som

skal utrede hvordan konvensjonen kan innlemmes i norsk lov og utvalget skal levere sin utredning innen utgangen av 2023.

I fortalen til CRPD understrekes det blant annet at:

«det er viktig å ta spørsmål knyttet til funksjonshemming inn som en integrert del av relevante strategier for bærekraftig utvikling».

Videre står det at det er nødvendig å fremme og verne om menneskerettighetene til «alle mennesker med nedsatt funksjonsevne, også dem som må ha mer omfattende støtte».

Om de generelle forpliktelsene i artikkel 4 står det i pkt. 1 bokstav c at partene er forpliktet til «å ta hensyn til at menneskerettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne skal vernes om og fremmes i all politikk og alle programmer».

I samme artikkel pkt. 1 bokstav d, er det nedfelt at partene skal avstå fra «alle handlinger og all praksis som er uforenlig med denne konvensjonen, og å sikre at offentlige myndigheter og offentlige institusjoner handler i tråd med denne konvensjon.»

Det er uomtvistet at personellsituasjonen i fremtidens helse- og omsorgstjeneste er av stor betydning for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Det er følgelig en avgjørende mangel at hele utredningen er gjort uten hensyn til CRPD. Slik vi ser det har dette fått den konsekvens at kommisjonen har et ensidig fokus på personellet og ikke tar for seg konsekvensene de foreslåtte tiltakene kan ha for den enkeltes menneskerettigheter.

CRPD artikkel 19

Det fremgår helt klart av CRPD artikkel 19 at mennesker med nedsatt funksjonsevne har anledning til å velge bosted på lik linje med andre, og ikke må bo i en bestemt boform.

Stortinget vedtok nylig «Stortingsmelding 8: Menneskerettar for personar med utviklingshemming – Det handlar om å bli høyrst og sett». Her er regjeringen tydelige på at menneskerettighetene skal være grunnlaget for politikken. Deltakelse og inkludering trekkes fram som grunnpilarer i et bærekraftig samfunn, mens segregering og institusjonalisering pekes på som motsetninger til dette. Regjeringen skriver at forhold som kan skape institusjonalisering er:

«når personer med utviklingshemming må bu samla (uten å ha valt det sjølve) i bustader som ligg åtskilde frå resten av befolkninga, eller i bustader som skil seg ut og markerer at dei som bur der, er annleis.»

Videre fremgår det at:

«Ei samlokalisering kan bidra til ytterlegare institusjonalisering når tenestene den enkelte får, er knytte til bustaden heller enn til den enkelte som bur der. Ei slik organisering kan skape administrerte liv og liten grad av sjølvråderett i kvardagen.»

Helsepersonellkommissjonen skriver i NOU-ens kapittel 11 om prioritering i helse- og omsorgstjenestene. Det vises blant annet til at «brukere med omfattende behov som bor hjemme, krever mange årsverk». På s. 253 skriver kommissjonen at:

«det fra et personellperspektiv kan være mer hensiktsmessig å yte tjenester til disse pasientene og brukere i omsorgsboliger eller andre større enheter som gir mulighet til bedre ressursutnyttelse. Enheter på en viss størrelse og der det er flere brukere eller pasienter vil gi stordriftsfordeler og kunne minske det totale behovet for personell.»

Vi mener dette er et eksempel på en slutning som både har sviktende faktagrunnlag og er i direkte motstrid med menneskerettighetene. For det første mener NFU det er problematisk at Helsepersonellkommissjonen argumenterer med stordriftsfordeler uten å vise til noe forskningsgrunnlag for en slik påstand. Vår erfaring ut fra den forskningslitteratur som foreligger angående bosituasjonen for mennesker med utviklingshemming, er at slike stordriftsfordeler ikke kan dokumenteres.¹

For det andre vil det være i strid med retten etter CRPD artikkel 19 dersom tjenester knyttes til større samlokaliserte boliger, og mennesker med utviklingshemming følgelig ikke får rett til å selv velge hvor de skal bo og motta nødvendige tjenester.

NFU vil sterkt understreke retten til å velge på hvilken måte en selv ønsker å bo, uavhengig av tjenestebehov.

Pasientrettigheter og pasientkrav

Under denne overskriften skriver helsepersonellkommissjonen at Norge har sterke pasientrettigheter. Videre påpeker kommissjonen at «Vi ser imidlertid eksempler på en betydelig personell- og ressursbruk i helse- og omsorgstjenesten for enkelte pasienter, som ikke er forenelig med en bærekraftig helse- og omsorgstjeneste». Herunder nevnes følgende:

- Manglende samtykkekompetanse for bruk av tvang i psykisk helsevern
- Brukerstyrt personlig assistanse (BPA)
- Styrket pårørendestøtte
- Anmodning om tilsyn etter pasient- og brukerrettighetsloven § 7-4
- Muligheter for behandling hjemme

For det første mener vi at flere av påstandene Helsepersonellkommissjonen kommer med knyttet til gjennomgangen av rettigheter og krav, mangler faktagrunnlag. Eksempelvis skriver kommissjonen at «BPA har ført til at det i enkelte tilfeller er mer krevende å organisere tjenestene, enn det ville vært dersom de ble organisert som en ordinær kommunal», helt uten at det vises til noe grunnlag for denne påstanden.

For det andre synes vi det er vanskelig å lese Helsepersonellkommissjonens gjennomgang av disse rettighetene på noen annen måte enn at kommissjonen går inn for mindre rettigheter og krav for mennesker overfor helse- og omsorgstjenesten. Slik vi leser kommissjonen her mener den at hensynet til personellens arbeidsmengde må

¹ <https://naku.no/kunnskapsbanken/boformer-forskning-0>

veie tyngre enn den enkeltes rettigheter. NFU mener dette er feil vei å gå og nok et eksempel på at ensidig fokus på personellet går på bekostning av den enkeltes menneskerettigheter. Vi er av den oppfatning at løsningen på fremtidens utfordringer i helse- og omsorgstjenestene ikke ligger i å frata mennesker rettigheter de har kjempet i mange år for å oppnå. Vi mener at det må finnes løsninger som ivaretar rettighetene på begge sider – både helsepersonellens og de som mottar helse- og omsorgstjenestene.

Med vennlig hilsen

(sign)

Hedvig Ekberg
Generalsekretær

(sign)

Arnhild Voll Eek
Juridisk rådgiver